

Lærervejledning til *Her er vi*

Et undervisningsforløb af
Trine May

CARLSEN Ekstra
carlsensekstra.dk

Om *Her er vi – Noter om livet på planeten Jorden*

Oliver Jeffers er en af tidens største billedbogsskabere, og hans bøger er udkommet i store dele af verden. *Her er vi – Noter om livet på planeten Jorden* er hans første ikke-fiktive billedbog.

Defor indledes forløbet med en samtale i klassen om forskellen på fiktion og ikke-fiktion. Vi kalder det over for eleverne *fortælling* og *fagbog*. Medbring gerne eksempler på billedbøger af begge slags i klassen, som kan danne udgangspunkt for samtalen.

Men også inden for fagbogsgenren er *Her er vi – Noter om livet på planeten Jorden* temmelig alternativ. Fagbøger for børn, handler typisk om et afgrænset emne; det kan være om computerspil eller dyr i skoven. Oliver Jeffers har i sit emnevalg til *Her er vi – Noter om livet på planeten Jorden* taget det største og vel mest komplekse emne, man overhovedet kan forestille sig, men trods emnets omfang og kompleksitet leverer han sit budskab uhyre enkelt og meget raffineret. Frem for at forklare og beskrive i tekst og billeder, som fagbøger til børn oftest gør, er teksten her yderst sparsom, og den er åben og flertydig. Til gengæld er billedsiden overordentlig detaljeret.

Derfor er bogen særdeles velegnet som udgangspunkt for samtaler med børn om livets store spørgsmål. Selv om Oliver Jeffers har skrevet teksten meget kortfattet, holder han sig ikke tilbage for at inddrage avancerede ord som *kompliceret*, *respekt*, *omtanke* og *tolerance*. At en tekst for børn er kort, er ikke det samme som, at den er let tilgængelig. Snarere tværtimod.

Bogen blev til, da Oliver Jeffers blev far til sin søn, og den er i få ord og mange billeder en slags guide til, hvordan han synes, sønnen skal leve sit liv. Den begynder i himmelrummet, og gradvist zoomes der ind på Jorden, og vi lander i et komplekst/surrealistisk sammensat landskab bestående af både bjerge, ørken, himmel, hav osv. Herefter følger forskellige sider af livet på planeten Jorden på godt og ondt med komplekse billeder og sparsom tekst, fx om landskaber, mennesker, dyr, sprog og tid. Til sidst zoomes der i både tekst og billeder ud igen for at slutte i himmelrummet – der, hvor vi begyndte. Altsammen for at vise, hvor små vi mennesker er i universets store sammenhæng.

Fortællerstemmen er gennem hele bogen meget beroligende og samtidig opmuntrende. Oliver Jeffers inviterer nærmest læseren helt op på sit knæ, hvorfra han med direkte henvendelser til læseren har sætninger som “*Sådan finder du vej*” eller “*Der er rigeligt, du kan gøre*”. Helt konkret er du’et

rettet mod hans søn, men som læser af bogen identificerer man sig med ham og føler, at det er én selv, der tales til.

Som i mange andre moderne billedbøger inddrages alt i bogen: Allerede på forsats og titelblad gemmer der sig tekstbidder, der har betydning for bogens budskab. Det samme gør sig gældende i bogens slutfase på bagsatsen. Hele bogen er således samlet set af en mosaik af tekstbidder, citater, regibemærkninger, håndskrevne noter osv., der tilsammen er med til at formidle Oliver Jeffers' vigtige budskab.

Både billedbogens tekst og spørgsmålene i forløbet bør naturligvis læses op af dig, som underviser klassen.

Om forløbet

Efter introduktionens samtaler om fortællinger kontra fagbøger følger en række samtaleoplæg til hvert opslag i bogen. Spørgsmål, der kan tjene som inspiration, mens bogen læses op for klassen, og som naturligvis bør suppleres med flere, alt efter hvordan samtalen udvikler sig. Det er i en klasesamtale altid vigtigt at samle det op, eleverne byder ind med og spørge videre derfra.

Spørgsmålene i denne del af forløbet er åbne og kalder derfor ikke på bestemte rigtige eller forkerte svar. Nogle vil måske mene, at de er svære, men det er jo sådan, at små børn ofte er bedre til at svare på store, filosofiske spørgsmål end ældre elever. Så lad dem komme med deres umiddelbare tanker om spørgsmålene.

Efter bogen er læst med samtaler undervejs, følger nogle større opgaver og aktiviteter om bogens budskaber. Her kan I selvfølgelig plukke og vælge ud, alt efter hvad tiden tillader.

Her er nogle supplerende kommentarer til nogle af spørgsmålene:

Titel

Først associerer eleverne på titlen, der indeholder ordet *noter*. Noter plejer at være håndskrevne; noget man skriver i farten, fordi man skal huske det. Det kan være i form af huskelister, stikord osv. Noter skrives typisk til sig selv og er ikke målrettet en modtager. Det er dog anderledes her, og vær opmærksom på, at teksten veksler mellem håndskrift og typografisk sat tekst.

Forsats

Teksten lyder “*Sådan finder du vej, når du farer vild*”, og spørgsmålene i forløbet lægger op til, at eleverne tænker over, at man både kan finde vej og fare vild på flere måder:

- Udtrykket *at finde vej* kan selvfølgelig forstås helt konkret: At man finder vej fra ét geografisk sted til et andet, men det kan også forstås i overført betydning: At finde vej i livet. Og det er præcis det, Oliver Jeffers vil med bogen: Hjælpe sin søn og læserne til at finde vej i livet.
- Samme dobbelthed gælder for udtrykket *at fare vild*. Det kan helt konkret betyde, at man ‘bliver væk’; noget, de fleste børn har erfaringer med, og som ofte er en oplevelse, der kan fremprovokere følelser som panik og angst. Men man kan også fare vild i overført betydning – man kan fare vild i sit liv, hvis alt går imod én, og man ikke kan finde ud af, hvad man skal osv.
Også her vil der, ifølge Jeffers, altid være hjælp at hente, for man kan bruge stjernerne som hjælp, hvilket der også kan lægges en tolkning ind over: Du er aldrig alene, du kan altid finde hjælp. Sådan er der konsekvent noget beroligende, trøstende over bogens kortfattede tekst – uanset hvad, er der hjælp at hente.

Solsystemet

På første opslag ser vi solsystemet og forskellige planeter, og Jorden er jo ganske lille i det store perspektiv. Teksten er ikke alene håndskrevet, der er bevidst rettet i den med overstregninger og en fodnote om, at det nok ikke er de helt rigtige mål; et eksempel på, at bogen er anderledes end andre fagbøger, som sjældent er personlige, men nøgternt formidler viden om et emne. Håndskriften her gør, at dette ikke er nøgtern information, der skal formidles, men det er hans personlige version af verden, vi får. Det gør det også mere menneskeligt, at det måske ikke er helt korrekt, det med målene. Overstregninger af ordene *millioner* og *billioner* er udtryk for, hvor ufatteligt stort, universet er.

Der er desuden en underfundig humor gemt i de håndskrevne noter. Fx når der i en parentes helt ude i højrekanten af et opslag er en pil og ordene “*Mars, den nærmeste planet ligger omkring 56 millioner km den vej*”. Også beskeden om, at vi skal “*ud på en lille tur*” er en underdrivelse, der har en stilfærdig, humoristisk effekt.

Jorden

Spørgsmålene her er ikke en øvelse i grammatik, men det er påfaldende, at Oliver Jeffers har valgt at beskrive billedets bestanddele med pile og adjek-

tiver som *koldt* og *spidst* frem for substantiver som *vulkaner*, *bjerge*, *bakker* osv. Det er et eksempel på, at bogens tekst *udvider* billederne. Han har ikke skrevet, hvad billedet består af, for det kan vi jo se, men har i stedet skrevet, hvordan landskaberne er. Og selvfølgelig er der meget, han ikke har med. Det opfordres eleverne til at supplere med.

Himlen

Bogens mest komplekse opslag, og påfaldende er det, at opslagets layout (tekst, billede og grafik) mimer dets indhold: Der står, at himlen er ret *kompliceret*, og det er også, hvad opslaget er, idet teksten ikke er lineær, men består af ord, der er strøet rundt omkring på opslaget. Nogle ord er formuleret i sætninger, fx "*Vi drejer rundt om solen*", mens andre fungerer som en slags enkeltstående nøgleord som *lyn*, *vind*, *skyer* osv., og også her kommer det personlige tydeligt til udtryk med formuleringer som "*Nogle gange er himlen blå ... andre gange er den ... tja ... ikke*". Det store virvar af håndskrevne ord i forskellige størrelser, pile, parenteser osv., afbrydes ret lakonisk af den typografisk opsatte tekst i nederste højre hjørne: "*Okay, videre*". Igen et stilfærdigt, humoristisk indslag og et hint om, at himmelrummet er så ufatteligt og uendeligt, at man kan blive ved og ved at forundres over det.

Mennesker

De næste to opslag handler om mennesker. Først ser vi et menneskes krop i to halvdele: Til den ene halvdel viser noterne, at en krop består af hoved, arme, mave og ben. Den anden halvdel viser, hvad der er inden i kroppen: Hjerne, hjerte, lunger og knogler.

Mht. til spørgsmålet om, hvorvidt Oliver Jeffers mangler at fortælle noget om, hvad mennesker har indeni, kan I komme ind på, at udover knogler og organer osv. har mennesker også tanker og følelser indeni.

Og nok er det vigtigste, som han skriver, at vi skal spise, drikke og holde os varme – altså for at få opfyldt vores fysiske behov, men lige så vigtigt er vores behov for kærlighed og omsorg. Dette kommer ikke til udtryk her, men på de følgende opslag, hvor han i et efterfølgende myldrebillede meget eksplicit viser, at selv om vi er helt og aldeles ens indeni, er vi højst forskellige udenpå.

Dyr

I direkte forlængelse af opslaget om forskellige mennesker følger et opslag om dyr. Og til forskel fra mennesker er dyr både forskellige indeni og udenpå. Også her fornemmer man, trods den sparsomme tekst, at der ligger noget mellem linjerne. I sætningen "*De kan ikke tale, men derfor kan man*

godt behandle dem ordentligt”ligger et implicit hint om, at vi ikke gør det.

Bogens afslutning

Herefter følger en række opslag om sprog, dag og nat og tid. Abstrakte begreber, som kan være vanskelige at forstå baggrunden for. Vi tænker sjældent over det, men ved nærmere eftertanke, er det jo ganske utroligt og forunderligt, at vores verden er indrettet sådan, at vi lærer sprog, at vi har lys og mørke osv.

I bogens slutning letter vi og bevæger vi os atter op i rummet og ser Jorden i det store perspektiv, og her kommer nogle opfordringer til, at vi skal passe godt på hinanden og på vores fantastiske planet. Og med ytringer som *“Der er nok til os alle”* og *“pas godt på den”*, kan samtalen om bogen afrundes med tidens bekymringer om klimaændringer, overforbrug, verdensgodernes ulige fordeling osv.

Bogens råd

Efter bogen er læst, opsummerer klassen i fællesskab de råd, Oliver Jeffers giver med bogen, og klassen formulerer rådene i punktopstilling på en planche. De kunne være:

1. Vær sød ved andre
2. Behandl alle dyr og mennesker med respekt
3. Brug din tid fornuftigt
4. Pas godt på Jorden
5. Vær ikke bange for at spørge andre, når du er i tvivl.

Aktiviteter med afsæt i bogen

Herefter følger nogle aktiviteter, der kredser om de råd, Oliver Jeffers giver med bogen:

Vær sød ved andre: Den varme stol

Med øvelsen *Den varme stol* skal eleverne øve sig i at sige søde ord til hinanden. Mens en elev sidder i den varme stol, noterer du alt, hvad de siger – ikke hvem afsenderne er for de enkelte sætninger. Forklar ikke eleverne, hvad eller hvorfor du noterer.

Brug fx ti minutter af hver lektion i en uge til øvelsen. Det er tid nok til, at I kan have tre elever, en efter en, i den varme stol. På den måde vil alle elever have prøvet det i løbet af en uge eller to.

Når alle elever har været i stolen, kan du lave og udfylde et diplom til hver elev, hvor klassekammeraternes søde kommentarer står på. Alle elever i klassen får således hver sit diplom med søde tilkendegivelser fra deres kammerater. Du vil blive overrasket over, hvor glade og berørte, de bliver.

Mind dem efterfølgende jævnligt om, at de skal huske øvelsen og fortsætte med at være søde ved hinanden.

Brug din tid fornuftigt: Tekstfremstilling

Her kan eleverne vælge mellem to opgaver: *En perfekt dag* og *Det vil jeg nå*. Begge opgaver lægger op til, at de skriver en tekst, der efterfølgende illustreres og udstilles i klassen.

Pas godt på jorden: Refleksion og samtale

Her skal eleverne ikke producere noget, men reflektere over og samtale om den udvikling med planeten, de utvivlsomt har hørt voksne tale om: Klimaændringer, forurening, madspild, overforbrug, bæredygtighed osv.

Velkommen til Jorden: Fremstilling af plakat eller folder

Her skal eleverne, inspireret af Jeffers' måde at formidle sit budskab på, fremstille en plakat eller en folder i ord og billeder til en ny verdensborger.

Fortæl om bogen: Mundtlig fremstilling

Afslutningsvis opfordres der til, at hver enkelt elev formidler bogen mundtligt til andre, hvor de både kommer ind på bogens fysiske udtryk, dens budskaber og elevens opfattelse af den.